

DEVLET BAŞKANIYLA İLGİLİ HUSUSLAR I*

Abdullah İbnü'l-Mukaffa**

Çev. Necdet ÜNAL***

ÖZET

Bu çalışmada İbn Mukaffa'nın el-Edebü'l-Kebîr adlı Arapça eserinin ilk yirmi sayfası Türkçeye çevrilmiştir. Devlet Başkanı ile ilgili hususlardan bahsedilen bu bölümde yazar, öncelikle kendisinden önceki kuşakları överek söze başlamakta, onlardan ilim ve edep yönüyle faydalanmak gerektiğini belirtmektedir. Daha sonra asıl konuya geçerek devlet başkanı ve valiler ile onlarla irtibatlı kişilerden bahsetmektedir. Bu kısımda yazar, yönetenler ile yönetilenlerin dikkat etmesi gereken hususları, onların arasında ne gibi sorunlar yaşanabileceğini, bunların yaşanmaması için alınabilecek tedbirleri, eğer sorun varsa bu sorunun nasıl aşılabileceğini ele alarak çözüm önerileri ortaya koymakta ve kendine has üslubuyla edep, ahlak ve siyaset dersleri vermektedir.

Anahtar Kelimeler: İbnü'l-Mukaffa, edep, siyaset, Devlet Başkanı, Vali.

ABSTRACT

Matters Concerning Head of the State I

In this study, the first twenty pages of the Arabic work titled al-Adab al-Kebir by Ibn Muqaffa have been translated into Turkish. In this chapter dealing with the matters concerning head of the state the author starts praising the generations prior to him and states that it is necessary to benefit from them in terms of science and morality. Having said that he passes on the main issue, and deals with head of the state, governors and the people connected with them. In this chapter the author

* Bu çeviriye esas olan metin, el-Edebü's-Sağîr ve'l-Edebü'l-Kebîr, Abdullah İbnü'l-Mukaffa (v. 759), Dâru Sâdir, Beyrut-ts., s. 63-83 arasındır. Makale boyutunu aşacağı düşüncesi ile ilgili kısım ikiye bölünmüş ve ilk kısım, "Devlet Başkanı ilgili hususlar -1-" şeklinde ele alınmıştır. Diğer kısım ise bir sonraki sayıya "Devlet Başkanı ilgili hususlar -2-" şeklinde kaleme alınacaktır.

** Miladi 724 yılında doğmuş ve 759 yılında 36 yaşında vefat etmiş olan yazar, bu kısa ömründe hem Emevî devletinin sonlarına hem de Abbâsî devletinin kuruluşuna tanık olmuş, içinde bulunduğu entelektüel ortamdan istifade etmiş, üst bürokraside görev alarak valilerin yanında katiplik görevlerinde bulunmuş, Arap dili, tarih, felsefe, ahlak, mantık, siyaset ve edebiyatta kendisini geliştirmiş önemli bir şahsiyettir.

*** Dr., Çanakkale Gazi İlköğretim Okulu. doktornecdet@gmail.com

deals with the matters the governor and the governed need to pay attention, the problems they encounter, the precautions to take in order not to have these difficulties, and puts forward some propositions by discussing how to tackle this problem if there is one, and gives lessons of morality, ethics and politics in his distinctive style.

Key Words: *Ibn al-Muqaffa, morality, politics, head of the state, governor*

Bismillahirrahmanirrahim

Abdullah b. el-Mukaffa şöyle demiştir:

Biz, kendimizden önceki insanların bedenen daha büyük ve akıl yönünden daha ileride olduklarını, daha kuvvetli olduklarını ve bununla birlikte işlerini daha iyi yaptıklarını, ömürlerinin daha uzun olduğunu ve bu ömür sayesinde eşya hakkında daha fazla tecrübe sahibi olduklarını anladık.

Onlardaki bir dindar insan bizdekine göre dini konularda bilgi ve amel yönünden daha ileride idi. Onların dünyaya ağırlık vereni de edebi ve faziletli olma yönünden yine daha ileride idi.

Onların, paylarına düşüp elde ettikleriyle yetinmediklerini de anladık. Zira onlar, önceki ve sonraki ilimlerde ulaşmış oldukları son noktada bizi kendileriyle ortak yapmışlardır. Bu ilim sayesinde ölümsüz eserler yazmışlar ve şifalı sözler söylemişlerdir. Böylece biz, tecrübe ve kavrayış yönünden bize yetecek ihtiyacı karşılamışızdır.

Onların ilme verdikleri önem öyle bir noktaya varmıştı ki, onlardan birisi bir ilim ve doğru bir söz duyarsa ve o sırada yabancı olduğu bir yerleşim merkezinde ise, ecelinin geliverceği ve bu yüzden bu bilgilerin kendinden sonrakilere gizli kalabileceği endişesiyle hemen onları kayaların üzerlerine not ederdi.

Onların bu konudaki durumları; çocukları istemese de onların rızık hususunda bir zorlukla karşılaşmamaları ve çaresiz kalmamaları amacıyla, onlar için mal mülk biriktiren, onlara karşı iyi niyetli olup üzerlerine titreyen bir babanın durumu gibidir.

Zamanımızdaki âlimlerimizin ilminin hedefi, onların ilminden almak ve yine zamanımızın iyilik yapan insanının hedefi de onların yoluna uymak olmalıdır.

Sözlerin isabetli olanlarının en güzeli, onların kitapları üzerinde düşünen ve böylece sanki onlarla müzakere ediyormuş, sözlerini dinliyormuş ve izlerini takip ediyormuş gibi olan konuşmacı ve araştırmacılarımızın sarf ettiği sözlerdir.

Dolayısıyla bizim araştırmacıların kitaplarında bulduklarımız, onların görüşlerinden seçilenler ve sözlerinden derlenenlerdir.

Gerek Allah'ın azameti, gerek Allah katında olan şeylere rağbet ettirme, gerek dünyanın özenilmeyecek bir şey olduğu ve ondaki geçici şeylerden vazgeçirme, gerek ilim çeşitlerinin düzenlenip ana ve teferruat başlıklara ayrılarak delillerinin ve kaynaklarının açığa çıkarılması ve gerekse âdâb-ı muaşeret ve ahlâkla ilgili hususlarda onların, bu işlerin bir yönü hakkında iyi bir araştırıcının söylediklerini tespit edemediklerine veya bir tarafı ihmal ettiklerine rastlamadık.

Dolayısıyla gerek büyük gerekse küçük meselelerde, kendilerinden sonra konuşacak birisi için söylenecek söz kalmamıştır. Sadece taze beyinler için, eskilerin hikmetlerinden ve sözlerinden türetilmiş konuların bulunduğu bir takım latifeler kalmıştır ki işte bunlardan bazıları, benim řu kitabımda yazdığım ve insanların kendilerine muhtaç olduğu edep konularıdır.

Ey Edepli Olmayı İsteyen İnsan!

Eğer ilim yapmanın tarzını öğrenmek istersen, önce onun aslına ve daha sonra da teferruatına vakıf ol. İnsanların çoğu, aslı bir kenara bırakarak teferruatları öğrenmek ister ama onların çabaları muvaffakiyet getirmez. Aslı öğrenmiş olan kişi, detaylara gitmeden onunla yetinsin. Eğer kişi esası iyice kavradıktan sonra teferruata giderse, bu daha güzeldir.

Dini hususta işin temeli, gerçek manada bir iman ile inanmak, sonra da büyük günahlardan kaçınmak ve farzları yerine getirmektir. Bunları yapmada, göz açıp kapama süresi kadar bile uzak kalması mümkün olmayan ve bunlardan mahrum olduğunda helak olacağını bilen kişi gibi devamlı ol, bunlardan sonra, eğer dinde ve ibadette daha derine gidebiliyorsan, bu durum daha güzel ve daha mükemmeldir.

Bedenen sağlıklı olmada işin özü; yiyecek, içecek ve cinsî ilişkinin azını ona yüklemendir. Ama daha sonra gücün yeterde, beden için faydalı ve zararlı olan her şeyi öğrenebilirsen ve bu öğrendiklerinin tümünden istifade edebilirsen bu daha iyidir.

Yiğitlik ve cesarette işin aslı; arkadaşların, düşmanlarına karşı koyarken, senin, nefsine kaçmaktan söz etmemendir. Eğer hiç korkmadan ilk hamleyi yapan ve en son ayrılan sen olabilirsen bu daha iyidir.

Cömertlikte esas; hakları sahibine vermede cimrilik yapmamandır. Eğer hak sahibi olanın hakkını artırebiliyor ve hakkı olmayana bile verebiliyorsan ver, bu daha iyidir.

Konuşmakta esas olan ise; dikkat etmek suretiyle hatadan uzak olmandır. Fakat isabet etmede mahir olabilirsen bu daha iyidir.

Hayatta işin özü; helâl olanı talep etmenin peşini bırakmaman, faydalandığın ve faydalandırdığın şeylerde ölçüyü iyi yapmandır. Bolluk içinde olman, seni bu ölçüye dikkat etmekten alıkoymasın. İnsanların dünyada şerefçe en büyüğü, ölçülü olmaya en fazla ihtiyaç duyanıdır. Devlet Başkanları,¹ ölçülü olmaya avam tabakasından daha fazla muhtaçtırlar. Çünkü avam tabakası, mal olmadan da yaşayabilir ama Devlet Başkanları, varlıkları yoksa asla ayakta kalamazlar. Gerekli şeyleri elde etmek ve bilmek hususunda, yumuşak ve nazik olabiliyorsan bu daha iyidir.

Şu an kendilerinden haberdar olmadığın fakat yıllar seni pişirip olgunlaştırdığı zaman öğrenmeye meyilli olacağın makbul huylara ve karmaşık işlere dair konularda da sana öğütler vereceğim. Zira ben bu konularda sana önceden bazı şeyleri söylemeyi istedim ki böylece bu işlere dair yanlış geleneği takip etmeden onların güzel olanına kendini alıştırabilesin. Gençlik yıllarında insanın önüne birden bire kötülükler çıkabilir ve bunlar kişide adet halini alabilir. Âdeti terk etmek için de büyük bir çaba ve zor bir faaliyet gerekir.

Devlet Başkanı ile İlgili Hususlar

Devlet Başkanı İle Başın Belaya Girse Âlimlere Sığın

Eğer Devlet Başkanı tarafından başına bir bela gelirse, âlimlere sığın.

Bil ki, yorgunluk ve çalışma saatlerini kısmayı, rahatlık, boşluk, şehvet, eğlence ve dinlenme saatlerini de artırmayı istemesi sebebiyle kişinin Devlet Başkanı ile başının belaya girmesi şaşılacak bir durumdur.

Böyle bir kişi için uygun olan görüş ve doğru olan yol şudur: Böyle bir kişi yeme, içme, dinlenme, konuşma, eğlenme ve kadın gibi bütün uğraşılardan feragat etmeli ve kendisini işine vermelidir. Şüphesiz rahatlık, boş kaldıktan sonra olur.

Eğer Devlet Başkanının işlerinden birini üzerine alıp üstlenirsen o işte ya seven ve o işi kaybetmekten korkan sadık bir kişi ol, ya da o işi sevmemiş ve o iş kendisine zorla verilmiş kişi ol. O işi sevmeyen kişi, eğer Devlet Başkanları kendisine o sorumluluğu vermişlerse, ya onlara karşı bir gevşeklik göstermiş olur ya da yanında bir üstü yoksa Allah'a karşı sorumlu olur.

¹ Bu çalışmada, esas metinde geçen melik ve sultan kavramlarının "Devlet Başkanı", vali kelimesinin de aynen "vali" olarak Türkçeye çevrilmesinin uygun olduğu düşünülmüştür.

Bilirsin ki kim Devlet Başkanlarına karşı gevşeklikte aşırıya giderse, onlar o kişiyi mahvederler. Dolayısıyla kendini helake götüreceğ bir işe sebebiyet verme.

Övünmeyi Sevmekten Sakın

Eğer vali isen olduğun zaman kendini methetmek ve övünmek gibi hasletler senin özelliğın olmasın. Yine, insanların seni bu tür özelliklere sahip birisi olarak tanımalarından sakın. Yoksa insanların sana yaklaşacakları basamaklardan birisini elde edecekleri bir kapı, gıybetini yapıp sana gülecekleri bir dedi kodu malzemesi olursun.

Bil ki, övülmeyi kabul eden kişi aynen kendini öven kişi gibidir. Kişinin, taşıdıkları sebebiyle layık olduğü övgüyü reddetmesi münasiptir. Övülmeyi kabul etmeyen kişi övgüye layıktır, övgüyü kabul eden ise kusurludur.

Valilik yaparken şu üç haslete ihtiyacın olsun: Allah'ın rızasına, eğer üstün varsa üstünün rızasına ve kendilerini yönettiğın sâlih kişilerin rızasına.

Mal ve şöhretten vazgeçmende bir sakınca yoktur. Çünkü mal ve şöhretin temiz ve yeterli olanı zaten seni bulacaktır.

Yukarıdaki üç hasleti, senden ayrı olması mümkün olmayan şeylerin yerine, mal ve şöhreti de kendisinden kaçış bulacağın şeylerin yerine koy.

Faziletin ve insanlığın her kasaba, köy ve kabiledede dindar insanlarda olduğunı bil. Onlar senin kardeşlerin, yardımcılarının, dostların, yakın arkadaşların, danıştıkların, güvendiklerin ve ortakların olsunlar. Eğer başkalarına danışsam insanlar, kendisi dışındakilerin düşüncelerine gerek duyduğumu anlar düşüncesini sakın içine yerleştirme. Çünkü sen gururlanmak için değil, faydalanmak için fikir istiyorsun. Ama sen bununla beraber şöhret de istiyorsan; akıl ve fazilet sahiplerine göre "fikir sahibi kişilere danışmadan kendi başına karar vermez " denilmesi en iyi ve en güzel şöhrettir.

Eğer bütün insanların rızasını istersen, ulaşılması mümkün olmayanı istemiş olursun. Nasıl olur da farklı farklı insanların görüşleri senin yanında birbiriyle örtüşür? Zulme razı olanın rızasına, sapıklık ve cehalet içinde olanın onayına ne ihtiyacın vardır? Öyleyse sana düşen, onların hayırlılarının ve akıl sahiplerinin rızasına talip olmaktır. Bunu başardığın sürece diğer şeylerin sorumluluğü senden kalkar.

Devlet Başkanına Halkını Yönetmekte Gereken Şeyler

Yanıdaki tecrübe sahibi kişilerin sana küstahça davranmalarına ve diğer kişilerin de onlara karşı gelmelerine, onlara karşı saygıda kusur etmelerine imkân verme.

Yönettiğin halkın, senin katındaki güzelliklere ulaşmanın sadece belli prensipleri olduğunu ve senden korkup çekinecek olanların da sadece kendilerinden korktuğu belli ilkeler olduğunu bilsinler.

Emrindeki çalışanların yaptıkları işlerden haberdar olmaya azami özen göster. Çünkü kötülük yapan kişi, daha kendisini cezalandırmadan önce ondan haberin olmasından korkar. Ama iyilik yapan kişi ise, daha kendisini mükâfatlandırmadan önce onun durumunu bilmenden memnun olur.

İnsanlar, senin ahlâkında ne çabucak cezalandırma ve ne de çabucak mükâfatlandırma olduğunu bilsinler. Çünkü bu durum, korkanın korkusunun ve ümitli olanın ümidinin en üst seviyede devam etmesi demektir.

Nasihat edebilecek durumdaki seviyeli kişilerin sana karşı muhalefet etmelerine, acı sözlerini ve dışlamalarını sineye çekmede sabırlı olmaya kendini alıştır. Ancak bu toleransı; sadece akıllı, olgun ve kişilik sahibi olanlara tanı. Yoksa alçak birisinin sana karşı çıkmasına ve seni sevmeyen birisinin seni hafife almasına fırsat vermiş olursun.

Küçük Şeylerle Meşguliyet, Büyük Şeyleri Kaybettirir

Önemli işlerini hiçbir zaman ihmal etme, yoksa şanın azalır. Kendini küçük şeylerle meşgul olmaya alıştırma, yoksa büyük şeyleri kaybedersin.

Bil ki senin malın bütün herkese yetmez. Öyleyse onu hak sahibi olanlara tahsis et. Cömertliğin bütün herkesi kapsayamaz, öyleyse onu da fazilet sahibi kişilere ayır. Kalbin bütün her şeyi içine alacak kadar geniş değildir. Öyleyse onu mühim olan şeylere hasret. Sen ne kadar gayret edersen et, ihtiyaçlarının gece ve gündüze sığması mümkün değildir. Zaten bedeni ihtiyaçlarının da onlarda nasibi olduğu için gece gündüz sürekli çalışman mümkün değildir. Onun için, işin ve istirahatın arasındaki taksimatı iyi yap.

Unutma ki, önemsiz bir konuda emek sarf etmen, önemli bir konuda itibar kaybetmene sebep olur. Batıl yolda harcadığın malını hak bir yolda harcamak istediğin zaman onu çoktan kaybetmişsindir. hak etmeyen kusurlu kimselere yaptığın cömertlik, faziletli kişilere ikramda aciz kaldığın zaman sana zarar verir. Boşa geçirdiğin gece ve gündüzler, onlara ihtiyaç hissettiğin anda seni üzer.

Öfkeliğinde Aşırılıktan Sakın

Bil ki insanların çoğunun öfkelenip kızdığı olur. Fakat insan kızınca öfkesi onu kendisini kızdırmayan kişilere yüzünü asıp kaşını çatmaya, kabahati olmayana kötü söz söylemeye, cezalandırmasının pek de gereği olmayan kişilere ceza

vermeye ve kesinlikle hak etmemiş kişilere eli ve dili ile ağır hakarete bulunmaya iter. Sonra da kendisine bir dinginlik gelir ve çok önemli bir işi ona hiç lâıyk olmayan birisine teslim eder, bir şey verilmesini istemeyene verir, ikram edilmesini istemeyene, katında hak sahibi olmayana ve seılmeyene ikramda bulunur.

Sen bütün bunlardan sakın. Çünkü hiç bir kişi bu hususta, iktidarı esnasında öfkelenince aşırıya kaçan ve memnun olduğu zaman da acele eden makam sahiplerinden daha kötü olamaz. Eğer söz konusu kişi aklı dengesi biraz bozuk olan veya kendisinde delilik eseri olan birisi ise onun, kızdığı zaman kendisini kızdırmayanları cezalandırması ve kendisini memnun etmeyenlere vermesi, durumu sebebiyle caiz olacaktır.

İktidar Üç Türüdür

Bil ki iktidar üç türüdür: Dinin iktidarı, sağduyunun iktidarı, zevk ve eğlencenin iktidarı.

Dinin iktidarı, halkın dininin uygulamada olduğu sırada söz konusudur. Din, onlara lehlerinde olanı verir ve onları aleyhlerinde olandan sakındırır. Bu da onları mutlu eder, isyankâr olanlarını kabul ve teslimiyet hususunda dinginleşmiş olanların seviyesine indirir.

Sağduyunun iktidarına gelince onda düzen sağlanır ama bu sistem karalama ve gücenmelerden kurtulamaz. Fakat zayıfın karalaması, güçlünün kararlılığına zarar veremez.

Zevk ve eğlence iktidarı ise, oyun oynaş zamanıdır ve ömrün harap olmasıdır.

Konuşmakta ve Selamlaşmakta Orta Yol

Devlet Başkanı olduğunun ilk zamanlarında hiç bir kişinin görüşünü almaksızın düzelen bir işi, ödüllendirmeden yeterli hizmeti yapan yardımcıları ve kararlılık olmadan başarıya ulaşan bir işi gördüğünde bu işler seni gururlandırıp aldatmasın ve bunlara güvenmeyisin.

Yeni olan bir iş, bazı kesimlerde korku uyandırabilir ve bazılarının da hoşuna gidebilir. İşte bu yüzden bazıları isteyerek ve bazıları da istemeyerek destek verirler. Böylece bu iş kısa bir süre iyi gider. Daha sonra ise işler, hakikatine ve mecrasına uygun olarak yürür. Güvenilir unsurlar ve sağlam destekler üzerine kurulmamış olan her şeyin, yıkılıp dağılmasına az kalmıştır.

Sözü ve selamı az olan birisi olma. Fakat bu ikisi, seni ifrata götürüp devamlı neşeli ya da sürekli gülen birisi haline de getirmesin. Çünkü onların ilki kibirden ve diğeri de akıl noksanlığından kaynaklanır.

Güven Ne İle Olur?

Dini, fikri ve mahremiyete saygı yönünden kendilerine güvenmediğin bir toplulukla, işini iyi yaptığını düşünerek düşmanına saldıracak olursan, bu topluluğu istediğin yöne çeviremediğin sürece, bu durumları değişene kadar kesinlikle bir fayda göremezsin. Eğer onları görüş ve edep yönüyle değiştirebilirsen, o edep ölçüsünde güven olacaktır. Dolayısıyla böyle kişilerle olan kuvvetin, başkalarına karşı seni aldatmasın. Çünkü bu durumda sen aslana binen kişi gibisindir ki görenler aslandan korkar ama en çok korkan, onun üzerine binen kişidir.

Öfkelenmekten ve Yalan Söylemekten Sakın

Devlet Başkanının darılması ve öfkelenmesi uygun değildir, çünkü güç, onun iradesi yönünde kullanılır.

Onun yalan söylemesi de uygun olmaz. Çünkü hiç bir kişinin, onu istemediği bir şeye zorlamaya gücü yetmez.

Onun cimrilik yapması da uygun olmaz. Çünkü o insanların içinde fakirlik korkusu bakımından özü en az olandır.

Ona kinci olmak da yakışmaz. Çünkü onun rütbesi bütün herkesinkinden daha büyüktür.

Ona çok yemin etmek de yakışmaz. Çünkü yeminden sakınması en çok uygun olan kişiler Devlet Başkanlarıdır. Zira insanı yemin etmeye şu hasletlerin birisi iter:

İçinde hissettiği bir aşağılık duygusu, bir kompleks veya insanların kendisine inanmaları ihtiyacı.

İyi konuşamadığı için yeminle sözlerini süslemek istemesi.

İnsanların, onun konuşmasında bir yanlışlık olduğunu bilmeleri. Bu durumda o kendisini yemin etmeyince sözüne inanılmayacak birisi konumuna indirgemektedir.

Boş laf etmek, dilini yerinde ve uygun kullanmamak, sözün doğrusunu yanlışından ayırt edememek.

İşleri Ehil Olanlara Vermek

Büyük işlerin sorumluluğunu bizzat üstlendiği, önemli olanları sağlam yaptığı ve bunun dışı işleri de ehil olanlara teslim ettiği zaman Devlet Başkanının yiyip içmesinde, oyun ve eğlencesinde bir sakınca yoktur.

Zulmü Süslü Gösterip Batıla Sürükleyen Amiller

Başkalarının işleri hakkında düşündüğü zaman kişinin gözünde şüphe ve kalbinde öfke olabilir. İşte bu iki haslet; zulmü süslü gösteren, batıla sürükleyen, güzeli çirkinleştiren ve çirkini de güzelleştiren şeylerdir.

Şüpheli ve öfkeli gözle bakmaya en fazla layık olan kişi, bu konuda yakınlarının ve vezirlerinin kendisine hazırlayıp süslemelerine rağmen kalbine şüphe gelip de devamlı artan Devlet Başkanıdır.

Düşünce, söz ve icraatta kendini adaletli olmaya zorlaması en uygun olan kişi, dediği ve yaptığı mutlak geçerli olan ve hiçbir zaman reddedilmeyen valilerdir.

Va1i olan bilmelidir ki insanlar onları, sözü yerine getirmemek ve sevgiyi unutmakla nitelerler. Vali olan kişi, onların bu sözlerini boşa çıkarmaya çalışsın ve gerek kendisine gerekse diğer valilere yakıştırılan bu kötü sıfatları bertaraf etsin.

Valinin, Halkın Durumunu Gözetmesi ve Hasetten Kaçınması

Valinin, halkının önemli işlerine ilaveten ufak tefek işlerini de araştırması bir görevdir. Çünkü ufak işlerde fayda görülecek bir yer olabileceği gibi, önemli işlerde de uzak kalınması mümkün olmayan yerler olabilir.

Vali, halkı hakkında bir inceleme yaptığı zaman, onların hayırlı ve hür olanlarının yoksulluğunu araştırсын ve sonra da o fakirliği ortadan kaldırmaya çalışsın. Yine o, halkının içindeki ayak takımının isyanını araştırсын ve onları bu maksatlarından alıkoysun. Vali, aç olan cömertten ve tok olan cimriden sakınsın. Çünkü cömert kişi acıktığı ve cimri olan da doyduğu zaman saldırır.

Valinin, iyi önlem almak hususunda gıpta etmesi dışında diğer valileri haset etmesi uygun olmaz.

Vali kesinlikle kendisi dışında herhangi bir kimseyi haset etmesin. Çünkü o bu konuda, bir üstünü haset eden avam tabakasına göre en az mazereti olan kişidir. Aslında hiçbir kişinin haset etmek için bir mazereti yoktur.

Vali, edep ve doğruluğun hafife alınması hariç, yanında olan ve rızasını istediğinden şüphe edilmeyen bir kişiyi, ayağı sürçüp yanılması sebebiyle asla kınamasın. Kendi rızası için çalışan basiretli birisini, aynı durumdaki diğer bir kişi ile bir tutmasın.

Halkın durumunu gözetmek ve hasetten uzak durmak şeklindeki iki özellik, vezir ve dostta bir arada bulunduğu zaman Vali uyur ve rahat olur. Bu durumda, haberi olmasa bile ihtiyaç duyduğu şeyler karşılanır ve unutsa bile, önemsedığı şeyler yerine getirilir.

Vali, insanların sözleri hakkında kötü zanda bulunmaya düşkün olmasın. İşlerini üzerine bina edeceği ve kalbini rahatlatacağı geniş bir hüsnü zana sahip olsun.

Vali olan kişi konuştuğu, verdiği ve bir şey yaptığı zaman temkinli olmayı elden bırakmasın.

Susmaktan vazgeçmek, konuşmaktan vazgeçmekten daha güzeldir. Vermemektan sonra vermek, verdikten sonra vermemeye başlamaktan daha iyidir. Bir işi iyice düşündükten sonra yapmaya başlamak, o işe başladıktan sonra kendini ondan alıkoymaktan daha iyidir. Bütün herkes tedbirli davranmaya muhtaçtır.

Tedbirli olmaya insanların en çok muhtaç olanı, sözlerini ve fiillerini ne engelleyenin ne de teşvik edenin olduğu Devlet Başkanlarıdır.

Sapkınlığın ve Alçaklığın önü Nasıl Alınır?

Vali bilmelidir ki akılı başında olmayanlar dışında bütün herkes ona tabidir. Dolayısıyla dindarlık, iyilik ve insanlık onun katında revaçta olsun ki böylece tüm yeryüzündeki sapkınlıkların ve alçaklıkların önüne geçebilsin.

Dünya İşlerinden Valinin İhtiyaç Duyacağı Şeyler

Valinin dünya işlerinden ihtiyaç duyduğu şeylerin tümü hakkında iki görüş vardır: Kendisiyle otoritesini kuvvetlendirdiği görüş ve insanların gözünde onu güzel gösteren görüş.

Kuvvet görüşü, başlangıç yönünden bu iki görüşün en uygun olanı ve egoistlik yönünden en evlâ olanıdır.

Güzel gösteren görüş ise, tadı daha hazır ve dostu daha çok olandır.

Kuvvet güzelliğinden olmakla birlikte güzellik de kuvvettendir. Fakat iş, büyüklüğüne ve esasına bağlıdır.

Devlet Başkanı ve Vali ile Arkadaş Olanın Ne Yapması Gerekir?

Eğer Devlet Başkanı ile bir arkadaşlığın olursa, bu dostluk onu kırmadan uzun süreli olmalıdır. Bir anlık gafletin veya hafife alman sebebiyle ona karşı kırıcı bir tavrın olmasın.

Eğer onun seni kardeşi yerine koyduğunu görürsen, sen onu baban yerine koy. Sonra o sana değer verdikçe sen de ona olan saygını artır.

Mevki veya yetki sahibi birine uğrarsan, saygı duymayı ve yüceltmeyi zaten onun için bir hak olarak görerek onun sana karşı sevgi ve nasihati artmadan, sana saygısının ve seni yüceltmesinin söz konusu olacağını asla zannetme. Onunla daha öncelerde ilk kez karşılaşan kişi gibi ona karşı sıcakkanlı ve yumuşak ol. Seninle

onun arasındaki bir işi, onun bildiğin ahlâkı üzere yürütme. Çünkü ahlâk, Devlet Başkanlığı ile birlikte değişir. Biz, yetki sahibi olana karşı önceden olan samimiyeti dolayısıyla aşırı giden nice kişiler görmüşüzdür ki, onların bu tutumları kesinlikle kendilerine zarar vermiştir.

Muhabetin ve akrabalığın olanların dışında kendileriyle arkadaşlık yaptığın valilerle, arkadaşlığa devam etmemeyi başarabiliyorsan öyle yap. Eğer bu durum, senin para cezası almaya sebep olursa, artık o zaman ücretsiz olarak çalışacağını bil.

Eğer vali olmasından evvel seni dürüstlüğü, kişiliğin, dindarlığın ve güzel işleriyle tanımış vali ile arkadaş olmayı başarabilirsen öyle yap.

Şüphesiz vali olan kişinin vali olmazdan evvel bildikleri dışında, insanlar hakkında bir malumatı yoktur. O kişi vali olduktan sonra herkes onun karşısına süslü ve yapmacık bir halde çıkar. Böylece insanlar, taşımadıkları ve sahip olmadıkları hasletler sebebiyle kendilerini beğendirmek için hile yaparlar. Özellikle şerefsiz ve rezil olanlar yağcılıkta, ısrarda ve entrikada en öndedirler.

Valinin her ne kadar görüşü ve bilgisi derin olsa da, onun katında kötülerden çoğunun iyilerin yerine gelmesine, hainlerin çoğunun güvenilir olanların yerine konulmasına ve birçok vefasızın vefalı olanların yerine geçmesine, kendilerini hile ve gösterişten koruyan birçok fazilet sahibi insanın işinin gölgede kalmasına engel olamaz.

Eğer valinin seni güvenilir biri olarak kabul ettiğini anlamışsan, artık onu pohpohlamayı bırak ve konuşmalarında sıkça onun propagandasını yapıp durma. Yoksa bu durum, ona yabancılaşma ve uzaklaşma işaretidir. Oysa sen, bütün insanların başı olan kişiyle konuşuyorsun. Dolayısıyla onun önemseydiği ve saygı duyduğu hususlarda kusur etmemelisin.

Sakın ola ki valiler, herhangi bir şehirde veya kabiledede seni, aykırı eğilimde birisi olarak bilmesinler. Yoksa bir istihbarat veya tahkikat durumunda bu halinle suçlu bulunabilirsin. Eğer sözünün kabul görmesini istiyorsan görüşünü düzelt ve ona aykırı eğilim bulaştırma. Çünkü doğru olan bir görüşü düşmanın bile kabul eder ama aykırı eğilimi, bir çocuk veya bir dost bile kabul etmez.

Görüşüne aykırı eğilim karıştırdığını zannetmesin diye tetikte durduğun en önemli kişiler valilerdir. Çünkü onlara göre bu durum hilekârlıktır, hıyanettir ve küfürdür.

Eğer halkının iyiliğini istemeyen bir vali ile dostluğun varsa iyi bil ki, ikisinden birini seçebilmenin mümkün olmadığı iki durum arasında tercih yapmakta serbestsin.

Ya valiyle beraber olup halka cephe almak ki bu, dinin elden gitmesi demektir. Ya da halkla beraber olup valiye karşı tavır almak ki bu da dünyanın elden gitmesi demektir. Bu durumda senin için ölmekten veya kaçıktan başka yol yoktur.

Bil ki eğer valinin davranışları kabul edilemez bir durumda ise ve damarlarınız da birbirini tutmuşsa, senin yapman gereken en uygun şey, bu dostluğu ondan ayrılmanın güzel bir yolunu bulana kadar sürdürmektir.

Valinin beğendiğin veya beğenmediğin huyları ile kabul ettiğin veya etmediğin görüşleri üzerinde iyice düşün. Sonra onun sevdiği ve sevmediği şeyleri, senin sevdiğin ve sevmediğin şeylere çevirmek için onunla inatlaşma. Çünkü bu durum, netice itibarıyla soğukluğa ve düşmanlığa götürecektir hoş olmayan bir şeydir.

Eğer Devlet Başkanlığı makamının dışladığı birisi değilse, nadiren bir kişiyi inatlaşma ve zıtlaşma ile yolundan döndürebilirsin. Fakat kişinin en güzel bir fikrine destek verip onda yoğunlaşmasını sağlamaya, onu güzel göstermeye ve bu hususta onu cesaretlendirmeye güç yetirebilirsin. Eğer onun iyi yanları güçlenirse, alınan mesafe olarak bu sana yeter. Eğer doğru davranışların birazı onda yer etmişse, bu doğrular senin anlatmandan daha kibar ve onun hakkındaki hükmünden daha âdil bir şekilde hatalı noktalarını ona bildirir. Doğrular birbirini kuvvetlendirir ve bir doğru diğer doğruya götürür. Sonuçta bu durum, kişide her şeyin yerli yerine oturmasına ve her şeyde görüşün berraklaşmasına kadar devam eder. Eğer o kişide biraz da asalet varsa, böylece bütün yanlışları kökünden söküp atar.

Bu konuya önem ver ve bu işi iyi yap.